

hypothetical, or “virtual” translations form variational series stipulating for both a translator’s choice, and a critical stance of a translation expert. Our translations of the works by Edna Vincent Millay illustrate variational approach implementation while generating poetic metadiscourse.

Keywords: *variational approach, poetic metadiscourse, polisystem, strategy, homology.*

УДК 811.14'06'373.4(045)

Пічакчи О.В., асп.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

КОРПУС ЛЕКСИЧНИХ АРХАЇЗМІВ ТА НЕОЛОГІЗМІВ ГРЕЦЬКОЇ МОВИ

У статті окреслено проблеми історичних змін у мові, проведено паралелі в дослідженні архаїзмів та неологізмів грецької мови, які відіграють важливу роль в організації лексичної системи грецької мови, зберігають значну питому вагу в словниковому складі мови і сприяють її оновленню.

Ключові слова: *історична зміна, словниковий склад, архаїзм, неологізм, корпус архаїзмів, корпус неологізмів.*

Словниковий склад будь-якої мови є рівнем мовної системи, який більше за інші рівні схильний до історичних змін. Для лінгвістичної науки важливим є дослідження та опис процесів, що визначають напрями розвитку сучасних лексичних систем. Розвиток словникового складу мови характеризують дві протилежні тенденції: 1) застаріння лексичних одиниць та їх значень і 2) оновлення словникового складу новими лексичними одиницями і значеннями. Ці два процеси привертають увагу багатьох дослідників. На прикладі грецької мови архаїзми та неологізми досліджують Н.Ф. Клименко [Клименко 2010, 344-353], А. Анастасіаді-Сімеоніді, А. Хрістофіді, Х. Алексіаду, М. Тріандафілідіс, Г. Бамбінійотіс, А. Накас, З. Гавріліді, Д. Томбаїдіс та інші.

На думку М. Кочергана, зміни у лексичній системі зумовлюються позамовними та внутрішньомовними факторами [Кочерган 2000, с. 225]. Позалінгвальні процеси спричиняють суспільні зміни, появу або зникнення предметів, явищ або понять.

Внутрішньолінгвальні зміни у лексиці зумовлені тенденціями до економії, уніфікації, системності мовних засобів тощо. [Кочерган 2000, с. 225].

Дослідження процесів архаїзації та неологізування словникового складу грецької мови є важливим та необхідним, оскільки допомагає формувати фактичну базу для системного та всебічного аналізу мови, що підкреслює актуальність нашого дослідження.

Метою цієї статті є дослідження та формулювання проблем, що пов'язані з вивченням архаїзмів та неологізмів грецької мови.

Джерелами фактичного матеріалу для дослідження окресленої проблеми стали грецькі періодичні видання: грецькі газети та журнали *ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*, *ΤΟ ΒΗΜΑ*, *ΕΘΝΟΣ*, *ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ*, *ΓΥΝΑΙΚΑ* та інші у хронологічному розрізі 90-х років ХХ ст. та 10-х років ХХІ ст.

Паралельне дослідження процесів архаїзації і неологізування окреслює певне коло проблем, з якими стикаються дослідники [Νάκας, Γαβριλίδου 2005, с. 67–75]:

- аналіз факторів появи нової лексики та зникнення або змінення застарілої відповідно до потреб суспільства, надання їй відповідного статусу;
- формування принципів ставлення суспільства до «нових» та «застарілих» лексичних одиниць, тобто прийняття мовцями одних та відмова від використання інших в різних сферах вживання;
- вивчення словотвірного потенціалу, лексичних та синтаксичних особливостей архаїзмів та неологізмів;
- лексикографічне фіксування результатів змін у словниковому складі грецької мови.

Зрозуміло, що архаїзація мовних одиниць викликана низкою соціально-мовних причин, які є майже універсальними для всіх мовних систем. На нашу думку, до них належать: 1) втрата реалій і пов'язаних з ними процесів і дій; 2) зміни суспільних і соціальних потреб та відносин, можлива їхня перебудова [Маслов 1998, с. 196].

За нашими спостереженнями, найбільш схильними до архаїзації є лексичні одиниці таких основних тематичних груп: 1) знаряддя праці та механізми, відповідні дії (наприклад, *βέλος*, *σίδηρος*, *κόδων*, *γεωργέω* та ін.); 2) засоби пересування та їх частини, пов'язані з ними дії (наприклад, *διάγω*, *ίππος*, *ιστίον* та ін.); 3) одяг, взуття і тканини (наприклад, *εσθής*, *μάτιον*, *υπόδημα* та ін.); 4) предмети побуту (наприклад, *κατόπτρον*, *κλείς*, *λύχνος* та ін.);

5) споруди та їх частини (наприклад, *δεσμοκτήριον, διδασκαλείον, εμπόριον* та ін.); 6) продукти харчування, страви, пов'язані з ними дії (наприклад, *ιχθύς, οπτάω, ύδωρ* та ін.); 7) абстрактні поняття та дії (наприклад, *ενθύμημα, εορτή, εσθλός, μισέω, παρρησία* та ін.).

Кваліфікація лексичної одиниці як архаїзму безпосередньо залежить від її сприйняття самим носієм мови та суспільством у цілому. Власне архаїзмами можна вважати лексичні одиниці, що повністю вийшли з ужитку і лише іноді вживаються у публіцистичних статтях, а також слова і стійкі сполучення, що вийшли з живого вживання, але ще залишаються в окремих стилістичних жанрах, а саме – в наукових, законодавчих, економічних, технічних текстах, у мові ділових паперів, наприклад: *εκ πρώτης όψεως, δια της βίας, εν πάση περιπτώσει, εις υγείαν, εν ισχύι, κατ'εξοχήν, προ των πυλών, προς δυσμάς, υπό αίρεσιν, μετά φανών και λαμπάδων* [Τομπαιδης 1998, 88-95]. Окрему групу становлять авторські архаїзми, які зазвичай вказують на приналежність цих лексичних одиниць до певного діалекту, що робить цікавим вивчення цього питання.

Щодо словотвірного потенціалу архаїзмів результати дослідженого нами фактичного матеріалу дозволяють стверджувати, що схильність до дериваційних процесів не є притаманною «застарілій» лексиці, і цей факт ще раз вказує на відсутність певних характеристик окремої лексичної одиниці з активного словникового складу. Відсутність здатності створювати дериваційний ряд вказує на втрату статусу «активного вживання» лексеми, тому такі лексичні одиниці доречніше розглядати як перехідну зону між активним і пасивним шарами лексичної системи мови.

У публіцистичних текстах виявлено тенденцію до навмисної архаїзації мови, наприклад:

- на фонологічному рівні – вживання таких комбінацій приголосних, як *-κτ-, -πτ-, -φθ-, -χθ-, -σθ-, -νδ-, -φσ- (-υσ-), -νθ-* замість *-χτ-, -φτ-, -φτ-, -χτ-, -στ-, -ντ-, -ψ-, -θ-* (*δένδρο, φυλακτό, αγόρευσα, σκέφθηκα* та ін.) [Τομπαιδης 1998, 88-89];

- на граматичному рівні – вживання або, крім того, створення та вживання, апаремфату давньогрецької мови окремих дієслів: *το νοείν, το σκέπτεσθαι, το πράττειν, το άρχειν, το ζην, το εν ζην* та ін.; вживання архаїзованих дієслівних форм, зокрема, форм минулого незавершеного часу (*παρατατικός*) *αρνείτο, έγχετο* та ін.; вживання дієслів на *-λαμβάνω, -ίσταμαι, -τίθεμαι* та ін. та похідних від них дієслівних форм, іменників та прикметників [Τομπαιδης 1998, 89-97];

- на лексичному рівні – вживання архаїзованих лексичних одиниць: *κορμός, ύαλος, δάδα, βίος, ομιλία, διώκω, μηνύω, χρεωστώ* та ін. [Τομπαιίδης 1998, 92-95];

- на синтаксичному рівні – вживання архаїчних конструкцій із поширеним використанням родового відмінка: *διαφεύγω της σύλληψης* замість *διαφεύγω τη σύλληψη, πλην του προέδρου, εκτός θέματος, άνω των σαράντα, άνευ αποδοχών, λόγω πένθους, αφενός – αφετέρου, περί αυτού πρόκειται* та ін. [Τομπαιίδης 1998, 62-65]

Протилежним до процесу архаїзації словникового складу мови є її оновлення за допомогою використання лексичних інновацій, новоутворень, неосемантизмів.

Результатом неологізування мови є створення неологізму, який залежно від комунікативного наміру, ситуації використання носієм певного соціолекта впродовж якогось хронологічного відрізка оформлюється в самостійну лексичну одиницю з характеристиками, що можуть дещо змінюватись згідно з контекстом та навіть набувати інших відтінків значення. Основними джерелами появи лексичних інновацій у сучасній грецькій мові є редаговані, а саме – публіцистичні статті, рекламна продукція, технічні інструкції, наукові статті, деякі нормативні документи та ті джерела, що не є редагованими, тому що презентують «живу» мову, тобто телевізійні та радіопрограми, грецькі форуми, соціальні мережі, сучасний кінематограф тощо. Заслугує на окрему увагу шар неологізмів, що їх утворюють та використовують письменники в літературних творах для виразності. Такі лексичні інновації є авторськими, адже їх не вживає широкий загал мовців, що негативно впливає на їх перебування у статусі «нових» слів.

Треба зазначити ще один фактор, що характеризує їхню лексичну продуктивність і тривалість використання. Йдеться про здатність утворювати словотвірний ряд, якої немає, як уже зазначалося, у архаїзмів. Лексичні інновації продукують похідні слова зазвичай за допомогою афіксів та афіксоїдів, наприклад:

το φείσιμπουκ – ο φείσιμπουκάτος,
το ενδοσυνέδρειο – ενδοσυνεδριακός,
ο χάκερας – χακεύω,
γουλάρω,
κλικάρω,
μπλογκάρω,
λινκάρω,

τηλεδημοκρατία [3].

Підкреслимо, що кожна окрема лексична інновація залежить від потреб суспільства, сфери виникнення, адаптування та використання. Вона набуває або втрачає певні характеристики, поширюється або може зникнути за дуже короткий період.

Щодо лексикографічного фіксування архаїзмів та неологізмів, то перші реєструють у словниках, якими широко користуються носії мови та іноземці (наприклад, в *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* (Г. Мπαμπινιώτη, 2008), *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής* (М. Τριανταφυλλίδη, 1998) та *Μεΐζον Ελληνικό Λεξικό* (Τεγόπουλου-Φυτράκη, 1997)). Словникова дефініція супроводжується спеціальними позначками (наприклад, λογ., αρχ.). Позначка «неологізм» здебільшого відсутня в зазначених лексикографічних джерелах, хоча корпус нових слів, включно із запозиченнями, постійно оновлюється. Прикладом може бути корпус наукової термінології та неологізмів Атенської Академії *Δελτίο επιστημονικής ορολογίας και νεολογισμών*, останній том якого вийшов у 2013 році. Архаїзми, як було виявлено, фіксуються в лексичних корпусах лише у випадках, коли презентують лексику окремої місцевості Греції, наприклад, *Οι Αρχαϊσμοί του Γλωσσικού Ιδιώματος της Ίμβρου*, *Οι Αρχαϊσμοί του γλωσσικού ιδιώματος της Σιάτιστας* та ін.

Отже, процеси архаїзації і неологізування, будучи протилежними за своїм характером і окремими сферами вживання, співіснують в межах одного синхронного зрізу. Відіграючи важливу роль в організації лексичної системи, підтримуючи її статику й динаміку розвитку, вони мають значну питому вагу у словниковому складі та сприяють його оновленню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. *Кочерган М.П.* Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти / М.П. Кочерган.- К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 368 с.

2. *Клименко Н.Ф.* Неологізми в різних стилях сучасної української та новогрецької мов / Ніна Федорівна Клименко // .-К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010 – 607 с.

3. *Маслов Ю.С.* Введение в языкознание: учеб. для филол. спец. вузов / Ю.С. Маслов. – 3-е изд., испр. – М.: Высшая школа, 1998. – 272 с.

4. *Δελτίο επιστημονικής ορολογίας και νεολογισμών* // Τεύχος 11. – Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών, 2012. – 257 σ.

5. *Νάκας Θ., Γαβριηλίδου Ζ.* Δημοσιογραφία και Νεολογία / Θ. Νάκας, Ζ. Γαβριηλίδου. – Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2005. – 368 σ.

6. *Ξυδόπουλος Γιώργος Ι.* Εισαγωγή στην ανάλυση της λέξης και του λεξικού / Γ.Ι. Ξυδόπουλος // Λεξικολογία. – Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2008. – 380 σ.

7. *Τομπαϊδης Δ.* Λεξιλογικά της Νέας Ελληνικής / Δ. Τομπαϊδης. – Αθήνα: Εκδόσεις Επικαιρότητα, 1998. – 241 σ.

Стаття надійшла до редакції 25.10.13.

Πιχαχчы Е.В., асп.,

Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

КОРПУС ЛЕКСИЧЕСКИХ АРХАИЗМОВ И НЕОЛОГИЗМОВ ГРЕЧЕСКОГО ЯЗЫКА

В статье проведены параллели в исследовании архаизмов и неологизмов греческого языка, которые играют важную роль в организации лексической системы греческого языка, составляют значительную часть словарного состава языка и способствуют его обновлению.

Ключевые слова: историческое изменение, словарный состав, архаизм, неологизм, корпус архаизмов, корпус неологизмов.

Pichakhchy O.V., PhD student,

Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

PROBLEMS OF ARCHAISMS AND NEOLOGISMS RESEARCH IN THE GREEK LANGUAGE

The article reviews the problems of historical change in language, indicates the parallels in the investigation of archaisms and neologisms of the Greek language, which fulfill an important role in the lexical system of the Greek language, keep forming part of vocabulary, contribute its renewal.

Keywords: historical change, vocabulary, archaism, neologism, archaisms' corpus, neologisms' corpus.

УДК 81'255.4=111=112.2:82.31

Плющ Б., асп.,

Институт філології КНУ імені Тараса Шевченка

СТИЛЬОТВОРЧІ ЗАСОБИ (РЕАЛІЇ ТА АЛЮЗІЯ) РОМАНУ І. БАГРЯНОГО “ТИГРОЛОВИ” ТА